

BOUWEN AAN DE BIBLIOTHEEK VAN BABEL

Een gemeenschappelijke catalogus voor de bibliotheken van de federale overheidsdiensten

Dirk VAN EYLEN

Adviseur Kennismanagement, Personeel en Organisatie -
Directie Kennismanagement

Ten eerste: de Bibliotheek bestaat ab aeterno. Deze waarheid, waarvan het directe gevolg de toekomstige eeuwigheid der wereld is, kan door geen redelijke geest betwijfeld worden.

(Jorge Luis Borges, De bibliotheek van Babel)

- De vorm die gemeenschappelijke catalogi kunnen aannemen is gerelateerd aan het soort van samenwerkingsverband waaruit de catalogus voortkomt. De gemeenschappelijke catalogus van de bibliotheken van de federale overheidsdiensten die ongeveer 1.000.000 referenties bevat ontsnapt niet aan deze wetmatigheid. De gegevens van de individuele bibliotheken worden vier keer per jaar uit de catalogi geëxporteerd. De gegevens uit de verschillende bibliotheeksystemen worden omgezet naar een gemeenschappelijk formaat dat zoveel mogelijk informatie probeert te bewaren zonder de eenheid van het opzet te schaden. Daarna worden de gegevens samengevoegd in één bestand. Titels die meerdere keren in de gemeenschappelijke catalogus aanwezig zijn worden zoveel mogelijk ontdebeld. Het geheel wordt gepresenteerd op de portaal-site van de federale overheid en is doorzoekbaar via een eenvoudige interface en een geavanceerde interface.

Wat vooraf ging

Wat vooraf ging speelt zich grotendeels af op de vergaderingen van een informeel overlegorgaan van de bibliothecarissen van de bibliotheken van de federale overheidsdiensten (FOD's). Dit overlegforum kwam tot stand doordat de behoefte werd gevoeld ervaringen uit te wisselen en in de mate van het mogelijke samen te werken over de grenzen van de departementen heen. Het overlegforum stuurde onder meer een memorandum de wereld in en liet een brochure verschijnen met informatie over de bibliotheken van de overheidsdiensten. De brochure werd verspreid naar alle bibliotheken en documentatiecentra van het land. Informatie over de bibliotheken wordt eveneens verspreid via de federale portaal-site (<<http://www.belgium.be>>). Er werd

op de vergaderingen van het overlegforum ook gepraat over een gemeenschappelijke catalogus en in de loop van 2003 namen die ideeën vaste vorm aan. Er bestonden al onderlinge afspraken m.b.t. doorverwijzing van bibliotheekgebruikers. Een gemeenschappelijk bestand waarin kon worden opgezocht waar een bepaald werk aanwezig is, zou daarbij een grote hulp kunnen zijn.

Door de manier waarop de federale overheidsdiensten zijn georganiseerd, is bibliotheekautomatisering steeds een verticale aangelegenheid. Elke FOD beslist autonoom over het budget en de aanbesteding van een eventuele automatisering van haar bibliotheek. Bij de aanvang van het project zag de situatie eruit zoals aangegeven in onderstaande tabel (tabel 1).

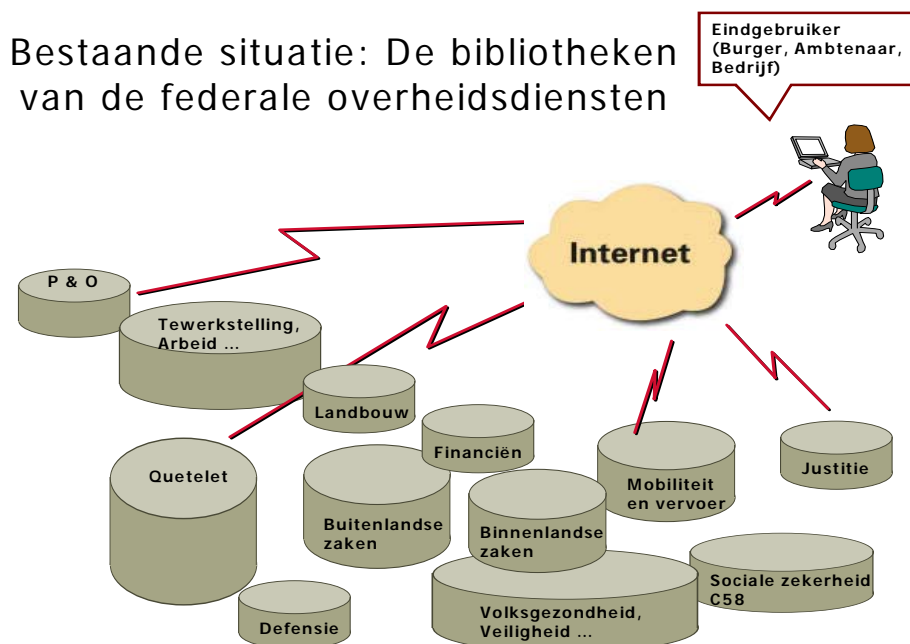
Bibliotheek	Systeem	Versie
Centrale Bibliotheek FOD Financiën	BASIS PLUS	3.2. - 9.0
Centrale Bibliotheek FOD Binnenlandse Zaken	ACCESS	
Documentatiecentrum FOD Mobiliteit en Vervoer	VUBIS	Windows 4
Bibliotheek Queteletfonds FOD Economie	SIGAL-SATI (na opstart project gemigreerd naar Brocade)	
Centrale Bibliotheek van Landbouw (FOD Economie)	Vubis CDS-ISIS	
Centrale Bibliotheek FOD Justitie	Eigen Ontwikkeling	-

Bibliotheek	Systeem	Versie
C58 (FOD Volksgezondheid)	Vubis original	3.5.13
Vesalius (FOD Volksgezondheid)	Vubis	3.5.13
Studie- en Documentatiecentrum van het OFO (FOD Personeel & Organisatie)	Dobis/Libis (na opstart project gemigreerd - naar Aleph) / Access	
Centrale Bibliotheek van Landsverdediging	ADLIB	4.5.3.
Centrale Bibliotheek van de FOD Buitenlandse Zaken, buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking	Vubis 4 Windows / Vubis Web	

Tabel 1

Zoals te verwachten, zien we dat geen enkele overheidsbibliotheek over een *top-level* systeem beschikt¹, naast middenmoot systemen zijn er hier en daar nog pakketten die in huis werden ontwikkeld. Een aantal van deze bibliotheken

was al *online* op Internet beschikbaar voor eindgebruikers, anderen niet. Het schema geeft een idee van de diversiteit naar de eindgebruiker toe (figuur 1).

Figuur 1

Een gemeenschappelijke catalogus

De functionele analyse voor de gemeenschappelijke catalogus werd op de vergaderingen van het forum van de federale bibliotheken uitgebreid besproken door de deelnemende bibliotheken. Omdat de bibliotheken enerzijds volledig onafhankelijk van elkaar functioneren, maar anderzijds een uitgesproken zin voor samenwerking hebben, was het bepalen van de mate van integratie soms een delicate aangelegenheid. Waar er op vrijwillige basis wordt samengewerkt, zijn de grenzen van wat verwezenlijkt kan worden vaak snel bereikt.

Aan de hand van een beperkte typologie² van systemen voor gemeenschappelijke catalogi werd de maximaal haalbare functionaliteit vastgesteld voor het soort van los samenwerkingsverband zoals het forum van de federale bibliotheken er een is.

- **raadpleegbestand:** de gemeenschappelijke catalogus heeft geen *real-time* verbinding met de bibliotheekbeheersystemen van de deelnemers. De technische complexiteit van een real-time verbinding op een zeer diverse groep *legacy* systemen is bijna ondoenbaar. De kosten wegen waarschijnlijk niet op tegen de te verwachten voordelen. Er moest dus een periodieke update worden voorzien. De

frekwentie van het updaten werd gesteld op vier keer per jaar³. Er is in dit bestand ook geen *copy cataloguing* mogelijk omdat de bibliotheken van de federale overheidsdiensten elk hun eigen specialiteit hebben en de overlap tussen de collecties geacht werd zeer klein te zijn⁴.

- **Inhoud** van het bestand = beschrijvingen van boeken, tijdschriften, tijdschriftartikels. Er wordt bij de overheid relatief veel moeite besteed aan het exciperen van tijdschriften. Bij ongeveer de helft van de deelnemende bibliotheken worden titelbeschrijvingen van artikels uit welbepaalde tijdschriften systematisch mee opgenomen in de catalogusdata. Dit betekent een grote meerwaarde voor het bestand. Veel van de tijdschriften die in de overheidsbibliotheken worden geëxcerpeerd zijn bovendien niet in elektronische vorm beschikbaar en zullen dat waarschijnlijk nooit worden.
- **Geduplicateerd:** elke titel, of liever, elke editie van een titel, komt – indien het technisch mogelijk was – slechts één keer voor⁵. In de catalogus wordt dit duidelijk en als er meerdere bibliotheken zijn die een titel bezitten wordt dit aangeduid doordat hun afgekorte naam onder de titel verschijnt.
- **Doorzoekbaar:** het catalogusbestand is uiteraard doorzoekbaar via een eenvoudige zoekinterface en een geavanceerde zoekinterface die werkelijk alle mogelijke soorten van ingewikkelde operaties op de data toelaat.
- **Doorverwijzend:** de gebruiker ziet altijd welk document in welke bibliotheek aanwezig is. Voor het forum van de federale bibliotheken is dit een zeer belangrijke eigenschap.
- Beschikbaar op het **internet:** dat spreekt in deze tijden bijna voor zich, maar er waren nog bibliotheken bij de federale overheidsdiensten die niet op internet aanwezig waren.
- Via het **federale portaal** <<http://www.belgium.be>> : in plaats van een zelfstandige toepassing te maken werd ervoor gekozen de catalogus zo goed mogelijk te integreren in een logische context. Hoewel de applicatie fysiek bij technische partner Ardati wordt *gehost*, is veel tijd en moeite besteed aan de integratie met het federale portaal. Zo is als URL voor <<http://www.bib.belgium.be>> gekozen.
- **Aanvragen** initiëren: elk van de ongeveer 1.000.000 documenten in de gemeenschappelijke catalogus kan door een eindgebruiker (burger/ambtenaar/bedrijf) worden aangevraagd bij een bibliotheek die het document bezit. Als een aanvraag wordt gelanceerd, wordt een e-mail verstuurd naar de bibliotheek tot wie de aanvraag is gericht. De aanvrager krijgt een bevestiging van zijn

aanvraag toegestuurd. De bibliotheek zal die aanvraag dan verder afhandelen volgens haar normale dienstverlening.

Uitvoering

Het budget voor de uitvoering van dit project was afkomstig van FedICT en van de federale overheidsdienst Personeel & Organisatie. Het consortium Ardati/IVS kwam als beste kandidaat uit de selectieprocedure, onder andere omwille van duidelijk bewezen expertise. Deze partijen waren allen vertegenwoordigd in de stuurgroep die verantwoordelijk was voor de strategische beslissingen. Vertegenwoordigers van de bibliotheken vergaderden elke week samen met de projectleiders van P&O en Ardati om de ontwikkelingen op de voet te volgen.

Het project werd officieel gestart in januari 2004. De implementatie werd afgerond eind juni.

Datacollectie

In een eerste fase werd voor elke deelnemende bibliotheek een soort “draaiboek” opgesteld. Een document dat een beschrijving bevat van de handelingen die nodig zijn om een export te doen die bruikbaar is voor de gemeenschappelijke catalogus. Het vastleggen van de exportprocedure is belangrijk om een aantal redenen.

- De rollen moeten duidelijk zijn. Er zijn nogal wat betrokken partijen (bibliotheek, IT-dienst, Ardati, de onderaannemer IVS) en het moet op elk moment duidelijk zijn wie wat doet. De mate van samenwerking met de lokale IT-diensten verschilt erg van bibliotheek tot bibliotheek. Bij sommigen komt de IT dienst nooit over de vloer en wordt de bibliotheek geacht alles rechtstreeks te regelen met de leverancier van de bibliotheeksoftware, bij anderen is het dan weer onmogelijk om naar het systeem te wijzen zonder de instemming van de IT-dienst.
- Het draaiboek dat het eindresultaat van deze fase was, nam uiteindelijk de vorm van een contract dat elke partij de garantie geeft dat zijn deel is voltooid met het uitvoeren van de instructies in dit document.
- Omdat het maken van een volledige export geen dagdagelijkse activiteit is voor de meeste bibliothecarissen werden ook de systeem-instructies vastgelegd, al waren die in de meeste gevallen waarschijnlijk ook wel ergens in een bestaande systeemhandleiding te vinden.
- Naast exportinstructies werden ook afspraken en instructies met betrekking tot de verzending van de data vastgelegd (ftp, export op CD/DVD).

- Bibliotheekbeheerssystemen hebben soms zeer gebrekkige mogelijkheden om alle data uit het systeem te halen. Soms hebben ze ook verschillende mogelijke formaten en moet er gekozen worden. Het vastleggen is ook belangrijk omdat veranderingen bij partnerbibliotheken een belangrijk nadeel zijn van dit soort gemeenschappelijke catalogus. Het formaat waarin data worden aangeleverd raakt immers *hard wired* in het importprogramma dat de geëxporteerde data aan de andere kant weer opneemt om ze om te zetten naar een formaat dat gemeenschappelijk is voor alle bibliotheken. Elke verandering van het oorspronkelijke formaat kan het importprogramma in het honderd doen lopen en zal kostelijke aanpassingen vergen. In een ideale wereld waarin elke bibliotheek leopzuivere MARC standaarden volgt of kan exporteren in een door de bibliotheek volledig zelf te bepalen XML formaat, zou dit een overbodige voorzorg kunnen zijn. Maar in de wereld van de bibliotheken van de federale overheid bestaat een dergelijke uniformiteit niet. De catalografische praktijk en de technische mogelijkheden van de verschillende systemen die worden gebruikt (zie tabel in figuur 1) zijn te divers. Een recordbeschrijving van de te verwachten data werd mee opgenomen in het draaiboek.

Het draaiboek werd opgesteld aan de hand van een gestructureerd onderhoud met de technische partner. De automatisering van de bibliotheek werd bekeken, het in gebruik zijnde recordformaat onderzocht en een sample van de export

genomen. Zoals te verwachten was, varieerde de kwaliteit van de beschrijvingen grosso modo in functie van de grootte van de bibliotheek. Hoe groter de bibliotheek, hoe groter de aandacht voor standaarden en de naleving ervan.

Gemeenschappelijk formaat

Op basis van het voorbereidende werk in de eerste fase werd in een tweede fase begonnen met het opstellen van een gemeenschappelijk formaat. De evenwichtsoefening die hier diende te worden gemaakt, was om zoveel mogelijk informatie te behouden zonder de uniformiteit al te veel te schaden. Het gaat hier dus niet om een eenvoudige 'kleinste-gemene-deler oefening'. Sommige bibliotheken hebben voor bepaalde velden in het gemeenschappelijke formaat geen informatie, bijvoorbeeld geen collatieveld, of uitzonderlijk zelfs geen ISBN informatie. Het belangrijkste was dat elk record van de deelnemende bibliotheken kon *gemapt* worden op een uniforme recordstructuur. De grootste moeilijkheid bij de discussie was wellicht dat er hier al keuzes dienden te worden gemaakt die een invloed zouden hebben op het eindresultaat zonder dat het eindresultaat echt concreet zichtbaar was.

De *mapping* die werd doorgevoerd zag eruit als aangegeven in tabel 2. Voor elke bibliotheek werd afgesproken op welke velden van het gemeenschappelijke formaat de velden uit de exportdata zouden worden afgebeeld.

Bibliotheek	Gemeenschappelijk formaat	
Veldomschrijving	Shortname	Longname
Auteur	AU	Auteur
Classificatie code / UDC	CD	UDC / classificatie
Collatie	CL	Collatie
Document type	DT	Document type
ISBN nummer	IB	ISBN nummer
Identificatie/exemplaarnummer	DN	Identificatie/exemplaar nummer
ISSN nummer	IS	ISSN nummer
Taal	LA	Taal
Plaatskenmerk	HO	Holding / Plaatskenmerk
Beschikbaarheid	AV	Availability
Uitgever	PU	Uitgever
Publicatiejaar	PY	Publicatiejaar
Reekstitel	SE	Reekstitel
Trefwoord	SU	Trefwoord/onderwerp
Titel	TI	Titel
Algemene annotatie	NT	Annotatie
Abstract	AB	Abstract
Titel Tijdschrift	JN	Journal Name
Bronvermelding/source	SO	Source

Bibliotheek	Gemeenschappelijk formaat	
Samengestelde velden		
Bronvermelding/source	SO	Source
Bevat: titel van tijdschrift/ Reeks Datum Volume nummer/jaargang Uitgave nummer Pagina vermelding		
Uitgever	PU	Uitgever/ publisher
Bevat: PU uitgever en PP Plaats van publicatie CP land van uitgave wordt Weggelaten		
Bezitskenmerk/plaatskenmerk	HO	Holding
Bevat: HO holding informatie alsook DN/ID identificatie Exemplaar/document nummer		
Collatie	CL	Collatie
Bevat: formaat,illustraties en andere informatie zoals bv. Editie		

Tabel 2

Een van de belangrijkste beslissingen in dit stadium gold de trefwoorden en de abstracts. De meeste bibliotheken gebruiken trefwoorden (9 van de 11) maar niet allemaal. Bibliotheken die trefwoorden gebruiken hebben meestal een bestaande lijst aangepast aan eigen noden of hebben zelf een lijst ontwikkeld. Omdat het hier over federale bibliotheken gaat, hebben de bibliotheken die trefwoorden gebruiken een tweetalige trefwoordenlijst, en één bibliotheek houdt er zelfs een drietalige trefwoordenlijst op na. In het automatiseringspakket zit die lijst soms in één veld, soms in twee velden. Een consistent systeem van trefwoorden voor alle documentbeschrijvingen was dus buiten de kwestie. Toch werd besloten de trefwoorden zoveel mogelijk te behouden en ze allemaal, zelfs zonder taalonderscheid naar eenzelfde veld (SU, Subject) te *mappen*. Het resultaat is niet netjes, maar de trefwoorden worden dan ook niet onmiddellijk getoond in de resultatenlijst. De functie van dit enigszins chaotische onderwerpveld is het ondersteunen van de zoekfunctie. Doordat het onderwerpveld altijd mee doorzocht wordt, kan een gebruiker die een Franstalige zoekopdracht uitvoert, nog steeds Nederlandse titels meenemen die relevant zijn voor zijn/haar onderwerp en omgekeerd. Abstracts bij tijdschriftartikels waren een beetje hetzelfde verhaal. Niet alle bibliotheken excerpren tijdschriften, en van de bibliotheken die het

wel doen nemen ze niet allemaal abstracts op in de titelbeschrijvingen. (5 van de 11 wel). Een van de bibliotheken die systematisch abstracts opnemen is de bibliotheek van het Queteletfonds, een van de grotere deelnemers aan het project, zodat uiteindelijk een groot deel (meer dan 40%) van het volledige catalogusbestand bestaat uit kwalitatief zeer goed beschreven tijdschriftartikelen.

Het resultaat van de omzetting van de export data naar het gemeenschappelijk formaat werd gecontroleerd door Ardati en door de deelnemende bibliotheken. Er was een standaardformulier voorzien voor het melden en opvolgen van systematische fouten. Daarnaast werd van de bibliotheken ook gevraagd de data te testen aan de hand van een lijst met diverse vormen van titelbeschrijvingen. Aan de hand van de resultaten van deze testen werd het omzettingsprogramma verder verfijnd.

Consolidatie

Hoewel er weinig overlap verwacht werd, voorzag de opdracht in het consolideren van de titels in de verschillende catalogi. Indien er meerdere exemplaren van hetzelfde boek of hetzelfde artikel aanwezig zijn in verschillende bibliotheken, dan moet er slechts één titel verschijnen en

daaronder worden aangegeven in welke bibliotheken zich exemplaren bevinden. In de praktijk betekent dit dat je algemeen geldige unieke sleutels nodig hebt waarvan de betekenis dezelfde is in de verschillende bestanden. Voor boeken bestaat er het ISBN nummer (International Standard Book Number), voor tijdschriften is er het ISSN nummer (International Standard Serial Number). Er zijn echter wel wat nadelen aan bijvoorbeeld het ISBN nummer:

- heel wat ouder materiaal heeft geen ISBN (ISBN werd als standaard pas goedgekeurd in 1970).
- niet iedereen gebruikt het (in dit project waren er 2 bibliotheken die geen ISBN nummers opnamen).
- hetzelfde boek kan verschillende ISBN nummers hebben.
- fouten worden gemaakt bij het overnemen van de nummers in het bibliotheekpakket dat niet altijd een controle uitvoert.

De eerste twee bezwaren zijn zijn er de oorzaak van dat slechts 27% van de monografieën in de collecties een ISBN nummer heeft. Van die 27% was ongeveer 10% dubbel, hetzij omdat een bibliotheek meerdere exemplaren van hetzelfde boek heeft aangeschaft, hetzij omdat verschil-

lende bibliotheken een exemplaar van hetzelfde boek hebben. Bij de tijdschriften lagen de cijfers als volgt: 34% van de tijdschrifttitels heeft een ISSN, waarvan 1,5% dubbel. Deze cijfers kunnen – met de nodige reserve - opgevat worden als indicatoren voor overlap tussen de collecties van de federale overheidsdiensten.

Om aan de problemen die samenhangen met ISBN en ISSN nummers tegemoet te komen werd er ook nog geconsolideerd op USBC sleutel (Universal Standard Bibliographic Code). In tegenstelling tot ISSN en ISBN is een USBC sleutel geen nummer dat vooraf wordt toegekend en dat zich op het document zelf bevindt. De USBC sleutel is een nummer dat achteraf wordt geconstrueerd uitsluitend op basis van de informatie in de titelbeschrijving zelf. Een USBC sleutel wordt bijvoorbeeld samengesteld door 2 cijfers te nemen van het jaar van uitgave, de *x* meest frequent karakters uit het titelveld, de *y* eerste karakters van de auteursnaam, en de *z* eerste karakters van de uitgever. Deze informatie uit de verschillende velden wordt samengevoegd tot één string die de basis vormt voor de sleutel. Deze strings worden gecodeerd om makkelijk vergeleken te kunnen worden en alle records waarvoor een geldige sleutel kon worden gegenereerd, kunnen vervolgens vergeleken worden.

Een voorbeeld:

Title: Economie als tijdverdrijf
Author: EYSKENS, Marc
Publisher: Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen Utrecht
Publication Year: 1972
Document Type: M
Language: DUT
Collation: 8°: 207 p.
Codes: 330.1
Document Number: ref153866
Availability: DEFENS
Holding: DEFENS: XVII.4225 [131326]

Jaar van uitgave: de twee laatste cijfers worden genomen

PY="1972", de *matching string* voor de sleutel wordt dus **72**

Titel: de letters worden geordend volgens frekwentie én op alfabet

TI= "Economie als tijdverdrijf" wordt:

E	3
I	3
D	2
J	2
O	2
A	1
C	1
F	1

L	1
M	1
N	1
R	1
S	1
T	1
V	1

De *matching string* voor de sleutel wordt dus **eidjoacf**

Auteur: de letters worden geordend volgens frekwentie én op alfabet

AU = "Eyskens, Marc" (enkel familienaam) wordt:

E	2
S	2
K	1
N	1
Y	1

De *matching string* wordt **eskny**

Uitgever: de letters worden geordend volgens frekwentie én op alfabet

PU = "Nederlandsche Boekhandel, Antwerpen" wordt:

E	7
N	5
A	3
D	3
H	2
L	2
R	2
B	1
C	1
K	1
O	1
P	1
S	1
T	1
W	1

De *matching string* wordt **enadh**

Alle elementen worden samengevoegd tot een USBC sleutel van 20 karakters: **72eidjoacfesknyenadh**

Voor alle records wordt, indien mogelijk, zo een sleutel aangemaakt en de sleutels worden vervolgens vergeleken om duplicaten te detecteren. In dit project kon voor de overblijvende records (na duplicaat detectie op ISBN / ISSN) in ongeveer 39% van de gevallen een geldige sleutel worden gegenereerd. Van die 39% bleek ongeveer 3,8% als dubbel herkend te worden.

Het lijkt allemaal behoorlijk omslachtig en ingewikkeld, maar de hele machinerie van de USBC sleutel is er op gericht om een voor mensen eenvoudige en makkelijk begrijpbare intuïtie te vertalen naar het niveau van een dom maar ijverig apparaat: als een boek met dezelfde titel en van dezelfde auteur is verschenen bij dezelfde uitgever in hetzelfde jaar, ga er dan gemakshalve

maar van uit dat het ook werkelijk hetzelfde boek is.

Het gebruikte procédé is een heel klein beetje robuust gemaakt door de omzetting naar frequenties en het alfabetiseren. Daardoor kan de sleutel toch nog dezelfde zijn voor eenzelfde titel die toevallig een klein tikfoutje heeft. Maar over het algemeen is een USBC sleutel zeer rigide: een klein tikfoutje kan net zo goed tot gevolg hebben dat er geen "match" meer plaatsvindt en dus geen duplicaat wordt gedetecteerd. Aan de andere kant dient men natuurlijk op te letten dat er geen valse positieven optreden (boeken die ten onrechte als duplicaat worden aangemerkt). Maar de ervaring in het project schijnt toch aan te geven dat zelfs bij de heterogene kwaliteit van gegevens zoals die wordt aangetroffen in de ver-

schillende bibliotheken van de overheidsdiensten het procédé voor de constructie van de USBC sleutel best iets minder rigide gedefinieerd kan worden.

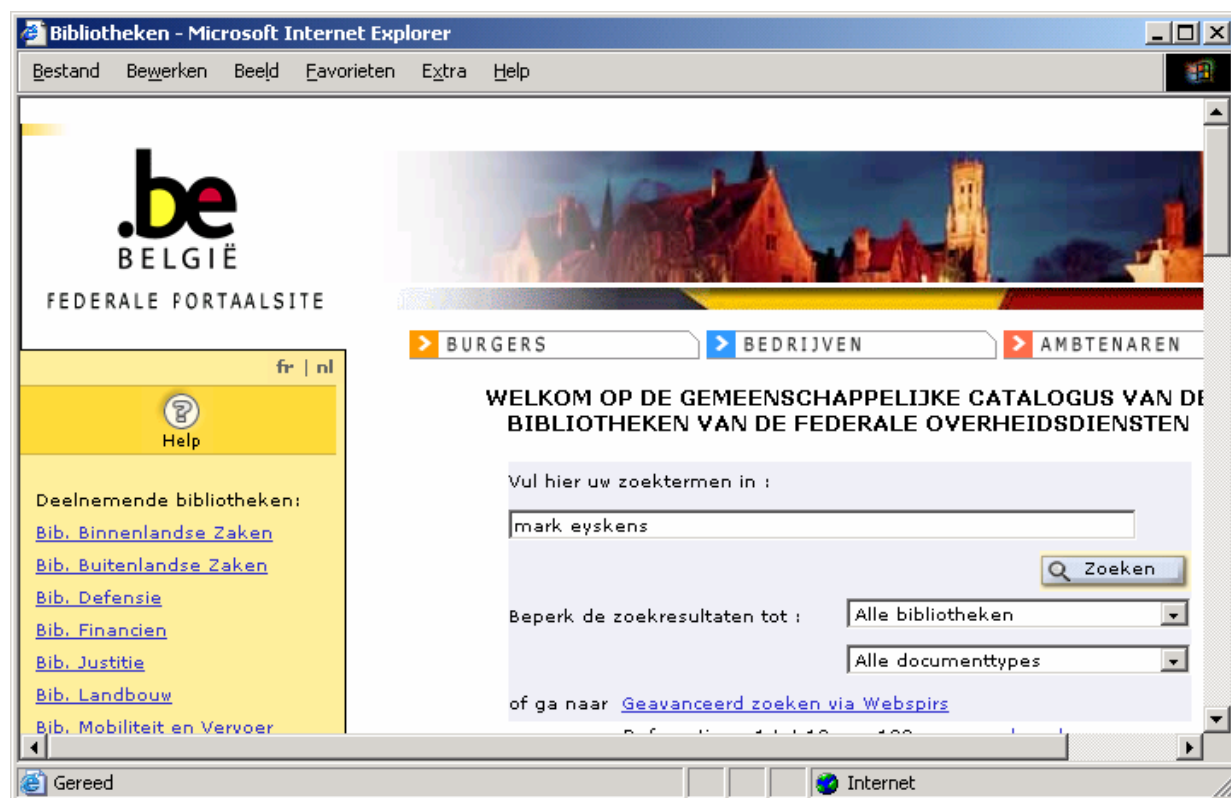
Het spreekt vanzelf dat ook dit aspect van het project getest diende te worden. Dat gebeurde enerzijds door de controle van vooraf uitgezochte unieke records en anderzijds door de controle van gekende dubbels. Op die manier werd op een beperkte manier gecontroleerd of unieke records niet ten onrechte werden samengevoegd met andere records en ook of duplicaten wel degelijk door het de-duplicatie mechanisme werden gedetecteerd.

Zoeken & interface design

De functionaliteit voor het zoeken in bibliografische bestanden is vrij klassiek en lag door de keuze voor de onderliggende ERL database soft-

ware vast. Het werk in deze fase van het project bestond goeddeels uit het afstemmen van de interfaces op de *look and feel* van het federale portaal en op het wegwerken van de gebreken die een verouderde software als ERL met zich meebrengt. Fysiek wordt de gemeenschappelijke catalogus op een server bij Ardatix gehost. Omwille van de transparantie voor de eindgebruiker werd het adres <http://www.bib.belgium.be>, hetgeen dicht aansluit bij het adres van de federale portaal-site <http://www.belgium.be>. Omdat de ERL interface slechts ten dele aanpasbaar is, werd ervoor gekozen om voor de eenvoudige zoekinterface een geheel nieuw scherm te ontwikkelen dat nauwkeuriger kon worden afgestemd op de federale portaal-site (figuur 2).

Het kleurenschema en de voornaamste elementen uit de navigatie werden overgenomen. Het aantal mogelijkheden werd zoveel mogelijk beperkt tot een *searchbox* en twee filters.

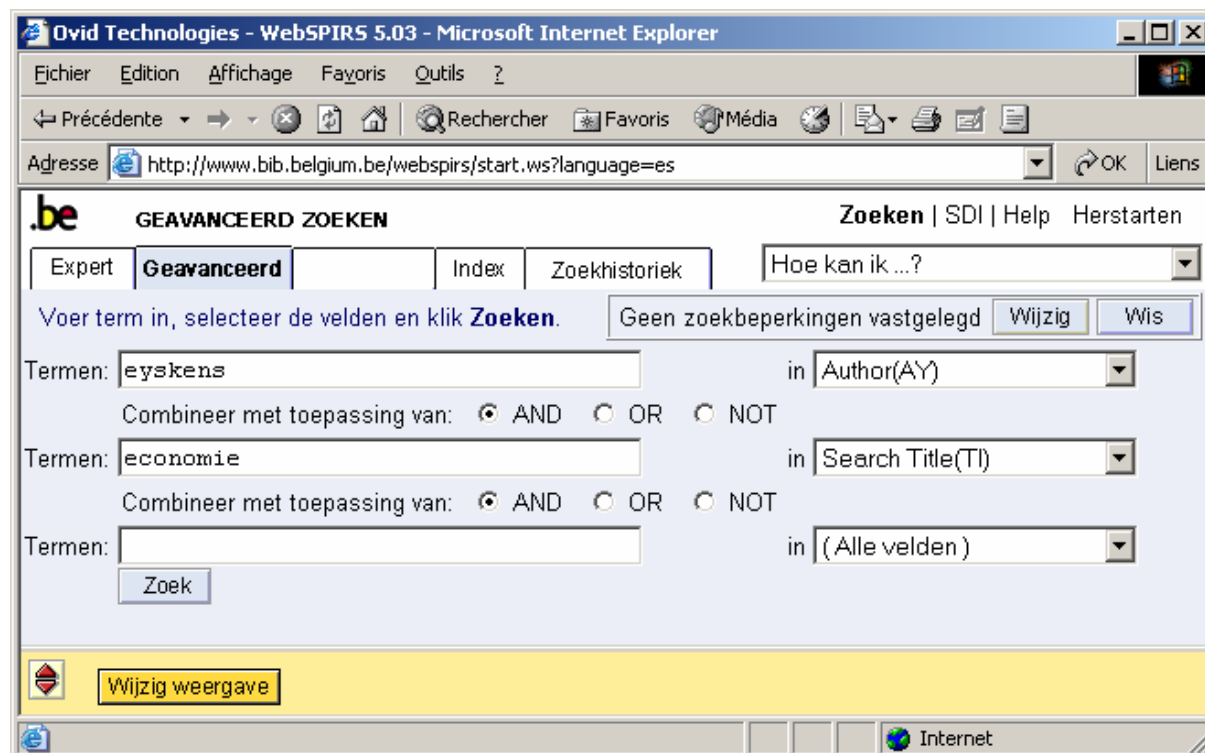
Figuur 2

Er is een filter om resultaten te beperken op bibliotheek en een ander filter om de resultaten te beperken op documenttype. De resultaten worden gesorteerd met de meest recente documenten bovenaan. Er wordt geen mogelijkheid geboden om op specifieke velden te zoeken zoals titel en auteur.

Daarvoor moet de gebruiker naar de geavanceerde zoekinterface die alle mogelijkheden van de klassieke ERL WebSPIRS aanbiedt, tot en met het bijhouden van verschillende sets resultaten

die achteraf combineerbaar zijn. Voor het geavanceerde zoeken was het niet de bedoeling dat er een nieuw scherm zou worden ontwikkeld. De projectgroep diende dus moeizaam te zoeken naar de meest acceptabele manier om de *user experience* zo homogeen mogelijk te houden. Lang niet alle elementen van de ERL interface konden omgebogen worden naar vereisten van het project. Wie enigszins vertrouwd is met WebSPIRS, zal de vertrouwde interface onmiddellijk

Figuur 3

herkennen, en voor wie WebSPIRS niet kent, is de overgang hopelijk niet te vreemd (figuur 3). Ondanks de uitgebreide waaier aan zoekmogelijkheden vertoont de onderliggende ERL software toch wel wat ouderdomsproblemen. De omgang met diacritische tekens is op zijn zachtst gezegd onhandig te noemen en het vergde verschillende ingrepen om deze gebreken te verdoezelen op een manier die acceptabel is voor een hedendaagse gebruiker. In de meeste gevallen worden accenten en speciale karakters omgezet naar de basisvormen zonder speciale tekens vooraleer het zoeken in de *ERL-engine* wordt uitgevoerd. Daarna wordt bij het teruggeven van de resultaten aan de gebruiker toch ook een correcte vorm getoond, zodat de achterliggende vertaalslag goeddeels transparant blijft en de gebreken van de software niet in het oog lopen. Maar vanzelfsprekend was dit alles niet en de precieze *finetuning* heeft heel wat vergaderwerk gekost. Over het eindresultaat was uiteindelijk de ganse projectgroep zeer tevreden.

Een ander heikel punt in deze fase was de vormgeving van de functie voor de aanvragen. Het doelpubliek van de gemeenschappelijke catalogus is een algemeen publiek, al zal in de praktijk de dienstverlening in eerste instantie op het interne publiek van de eigen FOD zijn gericht. Niet alle deelnemende bibliotheken zijn even open voor het grote publiek en de dienstverlening die ze aanbieden is even divers als de bibliotheken zelf. De diversiteit is zelfs van die aard dat het

niet mogelijk was om ze in de interface op te nemen en ze door te geven aan de eindgebruiker. Het uniformiseren van de manier waarop diensten worden aangeboden en doelpublieken worden afgebakend viel buiten de *scope* van het project, maar zonder minimale eensgezindheid was het uiteraard niet mogelijk om een aanvraagfunctie aan te bieden. De uiteindelijke consensus bepaalt dat alle bibliotheken aanvragen afkomstig uit de gemeenschappelijke catalogus behandelen volgens de eigen modaliteiten. De manier waarop ze de aanvraag zullen afhandelen (leeszaal/uitlening/kopie/toezending) dienen ze per kerende mail, of per brief indien de aanvrager geen mailadres heeft opgegeven, aan de aanvrager mee te delen, zodat er ten allen tijde duidelijkheid is. De zelfstandigheid van de deelnemende bibliotheken is echter nagenoeg volledig: zo is er bijvoorbeeld geen enkele centrale opvolging van de behandeling. Elke aanvraag wordt centraal geregistreerd, maar over wat de bibliotheek met de aanvraag doet is centraal niets geweten, dat is en blijft zaak van de bibliotheek.

Evaluatie & uitbreiding

De gemeenschappelijke catalogus van de federale bibliotheken werd begin juli 2004 opengesteld voor het grote publiek. Er werden persberichten uitgestuurd en *banners* geplaatst op de federale portaal-site. De deelnemende bibliotheken verzorgden zelf de interne communicatie. Een affi-

che- en informatiecampagne in alle Belgische bibliotheken is voorzien voor mei 2005.

Aan de catalogus werd een module toegevoegd die moet toelaten een aantal indicatoren op te volgen (aantal bezoeken, aantal zoekacties, aantal aanvragen e.d.) zodat aan het eind van het contract voor dit project het gebruik goed geëvalueerd kan worden.

Het enthousiasme voor het initiatief is groot. Op dit moment zijn onderhandelingen aan de gang met Federaal Wetenschapsbeleid om een budget vrij te maken om de bibliotheken van de federale

wetenschappelijke instellingen (de Koninklijke Bibliotheek, de museabibliotheken en de bibliotheken van de onderzoeksinstituten) te laten aansluiten.

Dirk Van Eylen

Personeel en Organisatie

Wetstraat 51

1040 Brussel

dirk.vaneylen@p-o.be

11 mei 2005

NOTEN

- ¹ Behalve dan zeer recent de bibliotheek van Personeel en Organisatie die via haar participatie in LIBIS-net beschikt over Aleph.
- ² Als cases in deze typologie werd het ene uiterste ingenomen door FelNet, een heterogeen samenwerkingsverband, en het andere uiterste door een geïntegreerd bibliotheeknetwerk als LIBISnet.
- ³ In dat verband werd (en wordt) met belang uitgekeken naar de resultaten van het onderzoekproject UNICAT waarin de inzet van het OAMH (Open Archives Metadata Harvesting) protocol wordt onderzocht op bruikbaarheid om een nieuw soort virtuele catalogus tot stand te brengen met een grotere update frequentie.
- ⁴ Er is nog nooit een overlap studie uitgevoerd geweest. Deze aannahme berustte dus op de ervaring en de intuïtie van de betrokken bibliothecarissen. Deze intuïtie werd tijdens de uitvoering van het project wel bevestigd. Titels in de gemeenschappelijke catalogus worden immers geconsolideerd zodat verschillende exemplaren van eenzelfde boek onder één titel komen te zitten.
- ⁵ Voor de details van de duplicaat detectie, zie verder onder *Consolidatie*.